

جلوه‌هایی از قرآن و حدیث

در

ادب فارسی

«محترم اکبرادینی»

سرشناسه: اکبرآدیبی، محترم، ۱۳۴۲--

عنوان و نام پدیدآور: جلوه‌هایی از قرآن و حدیث در ادب فارسی

مشخصات نشر: چالوس: اندیشه سفید، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۲۲ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۵۲-۲۱-۱

وضعیت فهرست نویسی: فنیای مختصر

پادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nlai.ir>: قابل دسترسی است

شماره کتابشناس ملی: ۳۸۵۶۲۸۰

نام کتاب: جلوه‌هایی از قرآن و حدیث در ادب فارسی

ناشر: انتشارات اندیشه سفید

مؤلف: محترم اکبرآدیبی

طرح روی جلد: واحد انتشارات اندیشه سفید

مدیر فنی و ناظر چاپ: علی اصغر اسحاقی

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت و سال چاپ: اول-۱۳۹۴

نایب: واحد انتشارات اندیشه سفید

مرکز پخش:

چالوس- پاساژ قائم- زبانسرای پویا

۰۱۱-۵۲۲۴۶۱۹۶

«حق چاپ برای ناشر محفوظ می باشد»

۵	مقدمه
۸	بخش اول : تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر برخی از شاعران
۹	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر فردوسی
۱۵	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر ناصر خسرو
۲۲	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر خیام
۳۵	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر سنایی
۴۳	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر خاقانی
۵۱	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر نظامی
۵۸	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر عطار
۶۴	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر مولوی
۷۳	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر سعدی
۸۱	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر حافظ
۹۰	زندگینامه و تأثیر قرآن و حدیث بر محتوای شعر اقبال
۹۳	بخش دوم: آرایه‌های ادبی در قرآن
۹۴	تشبیهات و امثال
۹۴	فواید مثل
۹۵	امثال در میان ایرانیان
۹۶	مثل در قرآن
۹۹	مثل در احادیث
۱۰۲	بخش سوم : اصطلاحات قرآنی در ادبیات فارسی
۱۰۳	عشق
۱۰۶	سفینه‌ی نوح
۱۰۷	سدره المنتهی
۱۰۸	پیراهن یوسف

- ۱۱۰ منطق الطیر
- ۱۱۱ بلی
- ۱۱۳ بخش چهارم: آیات قرآن در اشعار فارسی
- ۱۱۴ الف) تلمیح به آیات قرآن و احادیث
- ۱۱۹ ب) تلمیح به ترجمه و تفسیر آیات قرآن و احادیث

www.ketab.ir

درست است که فارسی شکر است و تعبیراتش لطیف و عالی است، و قبل از هر چیز زبان مادری ماست، ولی هیچ محقق زبان‌شناسی نمی‌تواند انکار کند که زبان و ادبیات عرب از لحاظ وسعت و دامنه‌ی لغات و استحکام ترکیب و جمله‌بندیها در میان زبان‌های دنیا کم نظیر است. شاید یکی دلایل نزول قرآن به زبان عربی نیز همین باشد.

عرب حاکمیت که بعدها با نزول آیات موزون قرآن و جمله‌های زیبا و رسای آن به «سرطلایی شعر و ادب عرب» شهرت یافت، چنان شور و هیجانی در دل‌ها برپا می‌کرد که موزون‌ترین اشعار حماسی عرب، قدرت برابری با آن را نداشت. نویسنده عربی «مصطفی صادق رافعی» در کتاب «اعجاز القرآن» می‌گوید: «اسلوب و طریقه قرآن، آهنگ و لهجه‌هایی بوجود می‌آورد که هر شنونده‌ای را وادار به استماع می‌کند در این نغمه یک نوع «موسیقی» مخصوصی است که در کلمات موزون دیگر تا آن زمان سابقه نداشته است، این نظم و ترتیب در قرآن وسیله‌ای بود که طبع عرب را صفا داد، و به طرز جدیدی از نظم و اسلوب سخن آشنا می‌ساخت که بی‌سابقه بود» به همین دلیل دشمنان و مخالفان پیامبر به او شاعر می‌گفتند نه به این دلیل که آن حضرت، سابقه‌ای شعر و قافیه‌پردازی داشت، بلکه بیان مطلب به این شکل و به این گونه در هیچ عربی دیده نشده است.

قرآن کریم، کتاب انسان‌سازی است و تکیه‌ی آن بر اسباب تربیت اوست. از این جهت یکی از عمیق‌ترین و پر محتوی‌ترین کتاب‌های تربیتی در فرهنگ بشری است. این کتاب آسمانی، با واداشتن انسانها به تفکر و عقل و تدبیر در آیات الهی و نظام آفرینش و موجودات اطراف خود و تامل در خلقت خویشتن و سیر در زمین و کند و کاو و تعمق در سرگذشت اقوام پیشین و یافتن عوامل بقاء و سقوطشان، و نیز با معرفی انسانهای مقاوم و نمونه و بیان زندگی رسولان الهی و غیره به تربیت، راهنمایی، رشد و هدایت آنها همت می‌گمارد و در این راه از تمثیل و تشبیه که حقایق و واقعیات دور از ذهن را برای مردم نزدیک و مجسم

و قابل فهم می‌سازد، استفاده می‌کند و آن را به خدمت می‌گیرد و مسائل پیچیده‌ی غیرمحسوس را در قالب مثال و حکایت قابل درک اندیشه‌ی انسانها می‌سازد.

چرا که همه‌ی انسانها بر قله‌ی بلند معرفت و شناخت و علم قرار نگرفته و به آگاهی‌های عمیق و اندیشه‌ی والا دست نیافته‌اند. و خداوند برای این هدف بزرگ که راهنمایی و تربیت انسانها است، از تمثیل استفاده می‌کند. ابایی ندارد از این که به چه چیز مثل بزند، به پشه یا سگ یا الاغ یا.....

به همین دلیل قرآن عنوان یک کتاب کاملاً ادبی، الگویی موفق و نمونه‌ی اعلای تاثیرگذاری بر مخاطب مورد توجه شاعران و نویسندگان فارسی زبان قرار گرفته و آنان برای اعتلا بخشیدن به آثار خود به سراغ قرآن رفته‌اند.

با مطالعه در تاریخ ادبیات فارسی و ندای کوتاه و اجمالی به آثار بزرگان ادبیات و شعر، این نشانه‌های تاثیر قرآن در نظم و نثر و بکارگیری بسیاری از عبارات و تعبیرات و اشارات و استدلال‌های آنان را در سبک یا الهام از این کتاب مبین و یا احادیث ائمه معصومین است را می‌توانیم آشکارا ببینیم که چطور از جهات متعدد و به صورتهای گوناگون، شعرا و نویسندگان فارسی زبان ما از عبارات و مضامین آیات قرآنی و الفاظ قرآنی استفاده کرده‌اند.

در این زمینه کافی است به قلم بزرگ مردانی چون مروری، معدوم، فردوسی و دیگر آثار منظوم و منثور نگاه کنیم تا دریابیم که تا چه میزان از آیات و عبارات و نکات و دستورات تربیتی و اخلاقی و علمی و سیاسی و ... استفاده شده و با اشعار خود ذهن بشر را به تلاش و تکاپو انداخته‌اند. مثلاً در قرن ششم و هفتم می‌بینیم که مولوی حرفی غیر از قرآن ندارد و هر چه می‌گوید تفسیرهای قرآن است.

لذا می‌توانیم با قاطعیت بگوییم که ادبیات و دانشمندان ادبیات فارسی نه تنها از لحاظ مضمون، بلکه از لحاظ صناعات ادبی نیز به شدت تحت تاثیر قرآن و حدیث، این سرچشمه‌های جوشان فیض و رحمت الهی بوده‌اند و با الهام‌گیری از این منبع نور با خلق آثار زیادی قدم بسیار بلندی برای بالا بردن فهم و درک و اندیشه‌های

انسانها برداشته‌اند که در آن آیات و احادیث را در قالب حکایات و تمثیلات نغز و آموزنده به زبان ساده و منظوم به عنوان حقیقت مسلم به انسانها عرضه نموده تا باعث هدایت آنان به صراط مستقیم و سعادت ابدی شوند.

البته سخن در این مقوله بسیار زیاد است و ادامه‌ی آنها مستلزم وقت و زمان بیشتر است و بالطبع حوصله بیشتری می‌طلبد.

بنابراین در این مجموعه پژوهشی و تحقیقی سعی شده است تا قطره‌ای از این دریای گوهر و معرفت، تعدادی از شاعران و دانشمندان فارسی زبان که هر کدام تنها حلوه‌ای از زیبایی‌ها و انوار الهی قرآن بر دل‌های آنها تابیده شده به ادب دبستان و شاعران جوان معرفی شود.

در آخر امید است که مقبول طبع محققان و طالبان علم و معرفت قرار گیرد و این کمترین را بخاطر عفوهای این مجموعه عفو نمایند.

چه نه سر ز خجالت برآورم بر دوست

که خمتی بسزا بر نیامد از دستم

«رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»